

hrvatskoga društva u kojem će svatko moći dati doprinos boljitku hrvatske budućnosti i svakog njezina državljanina.

Neupitno je kako autor kroz ovu knjigu naviješta onu Pavlovu: »Za slobodu nas Krist oslobodi!« (Gal 5, 1). Svima koji knjigu otvorena uma i srca prime i promisle sloboda koju Krist daruje postat će ne samo bliža; ona će postati dio njihova života.

Antonio Kolar

Mirza Mešić, *Islam iznutra*, Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske »Preporod«, Zagreb, 2010, 212 str.

Iako je prošlo već punih deset godina od 11. rujna 2001. godine, kada su se nakon američke okupacije Iraka i Afganistana pripadnici terorističkih skupina poslužili temeljnim postavkama islama i u njegovo ime, zlorabeći ga, napali u New Yorku simbole suvremenoga zapadnjačkog društva, utemeljenog na kršćanskoj tradiciji, mnogi neprestano postavljaju pitanje — što je to islam? Je li to ona najmlađa monoteistička religija koja bi trebala propovijedati mir među narodima ili je to religija koja se u određenim okolnostima pretvara u političku, a time zacijelo i u ratničku ideologiju? Je li dakle islam religija ili ideologija?

Radeći već preko jedanaest godina kao zaposlenik Islamske zajednice u Zagrebu, mr. sc. Mirza Mešić (Čelić, BiH, 7. 3. 1976), autor ove knjige, imao je mnoštvo prigoda, kako to i sam navodi u uvodnim napomenama, da se u različitim susretima s predstavnicima drugih konfesija, posebno kršćanskih, upozna s gore navedenim dilemama. Temeljem stečenih iskustava iz neposrednih razgovora, ali i iz dostupne pisane literature i suvremenih medija, bilo mu je kao iskrenome, i uz to praktičnome vjerniku muslimanu jako stalo u jednoj nemuslimanskoj sredini, u kojoj je, istina, islam priz-

nat kao religija, s onim što taj islam u svojoj biti uistinu jest, i pokazati da on nije teroristička religija, kako ga se često voli nazivati, te da je besmisleno osobe koje samovoljno zlorabe temeljne postavke islamskoga nauka nazivati »islamskim« teroristima. Oni mogu biti teroristi, ali zacijelo ih se ne može zbog navedene zlorabe nazvati »islamski«. Nošen idejom da svima onima koji dolaze »izvana« pokaže što je uistinu islam »iznutra«, koja je njegova povijest, tko mu je utemeljitelj i, povrh svega, koji on nauk propovijeda te kakav je njegov stav prema kršćanstvu i židovstvu, Mešić je napisao veoma vrijedno i svima nama veoma korisno djelo, naslovivši ga *Islam iznutra*.

Knjiga *Islam iznutra*, u izdanju u Hrvatskoj veoma cijenjenoga i po njegovanju islamske tradicije prepoznatljivog Kulturnog društva Bošnjaka Hrvatske »Preporod«, obasiže 212 stranica, i pored *Uvodnih napomena*, *Pojmovnika*, *Popisa korištene i preporučene literature* te tekstova dviju recenzija, sadrži i dva zasebna poglavlja, koja uzevši zajedno, čine jednu skladnu cjelinu.

U prvome dijelu knjige autor govori o islamu kao najstarijoj, ali istodobno i najmlađoj monoteističkoj vjeri. Čitatelji će se na ovome mjestu moći upoznati ponajprije s najosnovnijim pojmovnim određenjem islama, pa će tako znati da kratica *dž. š.* koja se nalazi iza imena Allah znači *Džellešanuhu* — *Uzvišeni*, a da kratica *a. s.* iza imena Muhammed znači *Alejhissemam* — *Neka je Božji mir i blagoslov na njega*, dok tradicionalni pozdrav koji muslimani upućuju jedni drugima, ali i svima onima koji taj pozdrav prihvaćaju, glasi: *Es-selamu alejkum* — *Mir i spas vam želim*. U istome poglavlju autor govori o mnogim poslanicima vjere islama, naglašavajući da islam gleda na židove i kršćane kao na »narod Knjige«, jer su preko Božjih poslanika Abrahama (Ibrahima), Mojsija (Muse) i Isusa (Isae) primili Objavu (Stari i Novi zavjet), dok je Muhammed, a. s., kur'ansku

Objavu primio od Allaha, dž. š., preko anđela (*meleka*) Gabrijela (Džibrila). Potom govori o odnosu islama — vjere muslimana koja je »sadržana u Kur'anu i objašnjena u životnoj praksi Muhammeda, a. s.« — i drugih vjeroispovijesti, posebnom statusu koji židovi i kršćani imaju u islamu, Kur'anu kao njegovu najvažnijem izvoru te o *sunnetu* (islamskoj ortopraksiji, dakle svemu onome što je Muhammed, a. s., »rekao, uradio i šutnjom odobrio«). Mešić potom objašnjava značenje pojma *šerijat*, koji kao i *džihad* zasigurno izaziva »najviše predrasuda, strahova i zgražanja u nemuslimana«, (37) te donosi islamsko poimanje Boga i naznačuje kako bi trebalo govoriti o Allahu, koji ima 99 »lijepih imena«, koja sva autor navodi.

U daljnjem tekstu Mešić govori o islamskom učenju o poslaniku islama Abrahamu, u kojemu židovi, kršćani i muslimani imaju najviše dodirnih točaka, te u tom kontekstu piše o instituciji *kurbana* (Abrahamovoj spremnosti na žrtvovanje sina), o Abrahamu kao prvom hadžiji koji je zajedno sa sinom Izakom, a po Jahvinoj naredbi, sagradio hram Kabu, Božju kuću, »prvu takve vrste na Zemlji« (63). Nakon toga slijedi tekst o poslaniku islama Mojsiju, čije se ime najviše spominje u Kur'anu, zatim o islamskom učenju o Isau, Isusu Kristu, također poslaniku islama. Naime ne treba nikoga zbuniti ovo isticanje da su Abraham, Mojsije i Isus poslanici islama, jer je za muslimane islam »univerzalna i svevremena«, i k tome od Boga objavljena religija (15), te su prema tom shvaćanju prvi muslimani bili već Adam i Eva, a nakon njih svi oni koji su ljudima tijekom povijesti u okviru židovstva i kršćanstva prenosili Allahovu poruku.

Zanimljivo će biti mnogim kršćanima pročitati s koliko iskrene i sinovske ljubavi autor govori o Isusovoj majci Mariji, časnoj Merjemi, navodeći da Kur'an svoje izlaganje o Isusu započinje zapravo kazivanjem o njoj. Također, bit će zanimljivo pročitati što Mešić govori o

odnosu Kur'ana prema Isusu, kojeg muslimani ne priznaju Bogom, nego poslanikom Božjim, ali mu priznaju da je činio čuda kako bi židovima pokazao da je od Boga dobio Objavu. Osim kršćansko–islamskoga sporenja o Isusovu božanstvu, oni se, navodi Mešić, spore i o Isusovu raspeću. Naime prema islamskom učenju Isus nije bio razapet, nego ga je sam »Allah uzdigao k sebi i spasio od nevjernika i njihova nauma da ga ubiju« (86). Također, navodi autor, Isus je najavio dolazak Muhammeda, kao što je i Muhammed najavio ponovni Isusov dolazak na ovaj svijet (88).

Naravno, s osobitim vjerničkim zanosom Mešić govori o Muhammedu, a. s., kao poslaniku islama, o tijeku primanja Objave, početku (mekansko razdoblje) i nastavku poslaničke misije (medinsko razdoblje), uspostavi novoga (islamskog) poretka, izgradnji pravednoga društva te o bitkama za islam, ne propuštajući navesti povijesno–društveno–religijski kontekst u kojem Muhammed odrasta i djeluje, pritom naglašavajući da je nasljedovanje Poslanika uvjet ispravnosti islamske vjere (90–116).

U drugome dijelu knjige, odmah na njegovu početku, autor posebnu pozornost posvećuje ženi, njezinu spominjanju u temeljnim islamskim vrelima, zatim rastavi braka, poligamiji, zaštiti žene u islamu, dajući pritom upečatljive usporedbe njezina položaja u islamu u odnosu na njezin položaj u zapadnome društvu (123–143). Pozornost čitatelja će zacijelo pobuditi i Mešićevo tumačenje pojma *džihad*, koji definira kao »sveti mir«, suprotno onima koji taj pojam definiraju kao »sveti rat« (144–153).

Posebno mjesto u knjizi zauzimaju sveprisutne teme našega svakodnevlja, kao što su *politika u islamu*, te objašnjenje tko su muslimani suniti, a tko šiiti (163–168). U zasebnom dijelu autor daje svoje viđenje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti muslimansko–kršćanskih veza u Europi (169–180) te ukazuje na

neke aspekte odnosa islama i Zapada (181–191).

Zaključno se može reći da je zbog ispravnoga razumijevanja islama na hrvatskome govornom području knjiga Mirze Mešića *Islam iznutra* uistinu dobrodošla, jer nam nudi ne samo osobno vjerničko iskustvo islamske vjere nego i teološko, ali i znanstveno–stručno obrazloženje temeljnih stupova islamskoga vjerovanja.

Ivan Markešić

Josip Sanko Rabar, *Razgovor s Bogom*, DHK, Zagreb, 2010, 75 str.

Najprije malo povijesti. Nekoliko činjenica koje dovoljno govore same za sebe. U Rabarovu stvaralačkom životopisu uočavamo da je do 1995. objelodanio četiri knjige. Potom je od 1995. do 2008. uslijedila stanka od trinaest godina. A onda od 2008. do 2010. svake godine po tri do četiri objelodanjena naslova. Zašto Rabar nije u trinaest godina uspio ukoričiti nijedan svoj rukopis, to je tema za sebe. Druga je tema kako je došlo do toga da naglo počne, kao na traci, objelodanjivanje njegovih nagomilanih rukopisa, i to kod raznih izdavača (Alfa, DHK, HFD, HUM, Karista, KS). Sve je počelo 8. veljače 2007. jedanaest kilometara od središta Zagreba u smjeru istoka, na tribini *Kulturni četvrtak* u Sesvetama. Tada je počela naša turneja s Rabarom. Kada kažem »naša«, mislim na Ivana Babića, Sinišu Nikolića i moju malenkost. Iako je *Kulturni četvrtak* u Sesvetama posvećen uglavnom predstavljanju novih naslova ili tematskim tribinama, voditelj Ivan Babić je 8. veljače 2007. kao temu tribine uzeo naprosto Rabara, odnosno njegove rukopise koji su svojom količinom i kakvoćom vapili za ukoričivanjem. Pisali smo i poticali pisanje o Rabaru u Obnovljenom životu, listu Mi, Fokusu, Novoj prisutnosti... Nakon Sesveta predstavljali smo ga u Prečkom, Palmotićevoj, na Kaptolu,

Utrini, opet u Sesvetama — na Radio Martinu, Radio Mariji Bistrici itd., da bismo, napokon, došli u Društvo hrvatskih književnika kao krovnu kuću hrvatske umjetnosti riječi.

Rabar voli isticati svoju žanrovsku raznovrsnost i nepredvidivost. Svaka je njegova knjiga drugačija. Pjesme, priče, romani, eseji, članci, meditacije... No nije ta raznovrsnost ono po čemu se on ističe. Ističe se po tome što nijedna tradicionalna žanrovska određenost u primjeni na njegovo stvaralaštvo ne vrijedi bez ostatka. Ako kažemo »Rabar piše pjesme, Rabar je pjesnik« i onda zavirimo u njegove stihove, vidimo da to nisu samo pjesme. Odnosno to jesu pjesme, ali i još nešto drugačije, više. Isto je i s Rabarom filozofom, pripovjedačem. Ono što Rabar napiše, uvijek ispadne i nešto drugo, drugačije u odnosu na bilo koju primjenjivu žanrovsku određenost. A to »nešto drugo« je Rabarova meditativnost, nešto što sam nazvao *sabranošću Sanka Rabara*, koja se nalazi u jezgri svega što on piše i rastvara svaku žanrovsku odredbu. *Sabranost Sanka Rabara* — to je uvjet iz kojega izvire njegovo stvaralaštvo, a u čitatelju se učinak te sabranosti raspoznaje kao zanesenost. Čitatelj biva zanesen bitnostima stvari. One, koje tako često trpe od prekomjerna zaborava i od prekomjerna bavljenja njima, pod Rabarovim perom oživljuju.

Svojedobno sam, još kao student, napisao tekst pod naslovom »Atributi Boga u religijskom pjesništvu«. Razlikovao sam teološke attribute (objavljene: trojstvenost, utjelovljenost, uskrslost...), filozofske (mišlju dokučive: jednost, vječnost, svemoć, sveznanje...) i čisto pjesničke (metaforičke: Bog izražen kroz stilske figure kao sunce, svjetlost...). Ako pratimo Rabarov *Razgovor s Bogom* na planu njegovih izričitosti, vidimo da njegov Bog nije ni Bog Objave, ni Bog filozofa, nego Bog koji se pjesnički prisposobljuje ljudskoj svakodnevicu. Bog i ljudska svakodnevica idu ruku pod ruku.